

POSTANOWIENIE

19 stycznia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Agnieszka Jurkowska-Chocyk

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 19 stycznia 2024 r. w Warszawie
zażalenia Gminy Miasta Gdańsk
na postanowienie Sądu Okręgowego w Gdańsku
z 1 marca 2023 r., III Ca 951/21,
w sprawie z wniosku Spółdzielni Mieszkaniowej w G.
z udziałem Gminy Miasta Gdańsk, H. G. i B. L.
o stwierdzenie nabycia spadku po M. B.,

**uchyla zaskarżone postanowienie, pozostawiając
rozstrzygnięcie o kosztach postępowania zażaleniowego
w orzeczeniu kończącym sprawę.**

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 1 marca 2023 roku, wydanym w sprawie III Ca 951/21 Sąd Okręgowy w Gdańsku uchylił postanowienie Sądu Rejonowego Gdańsk-Północ w Gdańsku, zniósł postępowanie w zakresie rozprawy z 30 marca 2021 roku i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu. W ocenie Sądu Okręgowego postępowanie przed sądem pierwszej instancji było dotknięte nieważnością (art. 379 pkt 5 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c.).

Zażalenie na to postanowienie wniósł uczestnik – Gmina Miasta Gdańsk, zarzucając naruszenie wymienionych w nim przepisów prawa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie zasługuje na uwzględnienie.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowany jest pogląd, że pozbawienie strony możliwości obrony swych praw w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c., powodujące nieważność postępowania zachodzi wówczas, gdy strona danego procesu z powodu wadliwości procesowych sądu lub strony przeciwnej, będących skutkiem naruszenia konkretnych przepisów postępowania, których nie można było wskazać przed wydaniem orzeczenia w danej instancji, nie mogła brać i nie brała udziału w postępowaniu lub jego istotnej części (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 10 maja 1974 r., II CR 155/74, OSPiKA 1975 Nr 3, poz. 66; z 6 marca 1998 r., III CKN 34/98, Prok. i Pr. 1999 Nr 5, poz. 41 - dodatek; z 13 marca 1998 r., I CKN 561/97, niepublikowany).

W uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów z 20 kwietnia 2010 roku, która ma moc zasady prawnej podkreślono, że skoro ustawodawca w użyciu w art. 379 pkt 5 k.p.c. pojęcia „strona”, to nadał mu prawnoprosesowe znaczenie. Stroną jest jedynie osoba uczestnicząca w procesie w tym charakterze, (jako powód lub pozwany), nie osoba, która powinna lub może być stroną. Nie istnieje status strony w ujęciu abstrakcyjnym; konkretna osoba staje się stroną dopiero wskutek wytoczenia powództwa, pozwania lub wstąpienia do sprawy w takiej właśnie roli. Nieważność postępowania z powodu pozbawienia możliwości obrony praw zachodzi zatem tylko w stosunku do strony w znaczeniu prawnotechnicznym, a nie w stosunku do podmiotu, który nie uzyskał przymiotu strony, choćby postępowanie bezpośrednio go dotyczyło. Zatem nie można mówić o pozbawieniu możliwości obrony swych praw strony, której brak (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 kwietnia 2010 r., III CZP/09, OSNC 2010 nr 7-8, poz. 98). Konkluzją tych rozważań było stwierdzenie, że niewzięcie przez zainteresowanego udziału w sprawie rozpoznawanej w postępowaniu nieprocesowym nie powoduje nieważności postępowania.

Stanowisko Sądu Okręgowego stoi w sprzeczności z powyższą zasadą prawną. Z ustalonych w sprawie okoliczności wynika bowiem, że uczestniczki (pasierbice spadkodawczyni) zgłosiły swój udział w sprawie dopiero po wydaniu przez Sąd Rejonowy postanowienia w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po ich macosze (i po upływie terminu do złożenia wisku o sporządzenie uzasadnienia tego postanowienia i doręczenie jego odpisu wraz z uzasadnieniem), a wniesione

przez nie apelacje nie były poprzedzone skutecznie złożonymi uprzednio wnioskami o sporządzenie uzasadnienia postanowienia, które zaskarżyły. Sąd Okręgowy wadliwe zatem – sprzecznie z art. 369 § 1 k.p.c. w zw. z art. 373 § 1 k.p.c. i w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. – uznał, że mimo to nie ma przeszkód do rozpoznania tych apelacji. W kontekście przedstawionych powyżej zasad, obowiązujących w procedurze cywilnej nie można też zasadnie twierdzić, że w tej sytuacji uczestniczki zostały pozbawione możliwości obrony swych praw przed sądem pierwszej instancji, ponieważ na tym etapie postępowania sądowego nie miały statusu strony.

Dodatkowo trzeba podnieść, że w postępowaniu nieprocesowym obowiązuje generalna zasada, że zainteresowany, który nie brał w nim udziału może złożyć wniosek o wznowienie postępowania zakończonych merytorycznym rozstrzygnięciem, jeśli rozstrzygnięcie to narusza jego prawa (art. 524 § 2 k.p.c.). Z kolei przepisy regulujące postępowanie w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku uprawniają zainteresowanego, który nie był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku do złożenia wniosku w trybie określonym w art. 679 k.p.c., co może nastąpić w każdym czasie. Nie jest on także ograniczony żadnym terminem ani rodzajem podstaw, na jakich opiera swoje twierdzenie o wadliwości postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku (uchwała SN z 27 kwietnia 1982 r., III CZP 15/82, LEX nr 2762).

Dalszy tok postępowania w rozpatrywanej sprawie będzie więc uzależniony od rozstrzygnięcia w pierwszej kolejności kwestii dopuszczalności wniesionych przez uczestniczki apelacji w kontekście regulacji z art. 369 § 1 k.p.c. w związku z art. 13 § 2 k.p.c. (po wdrożeniu ewentualnie trybu określonego w art. 168 i nast. k.p.c.). Nie kwestionując zatem statusu uczestniczek jako spadkobierców zmarłej macochy - na obecnym etapie nie można jednak uznać, że w ustalonych w sprawie okolicznościach orzeczenie kasatoryjne Sądu Okręgowego było prawidłowe, a postępowanie przed sądem pierwszej instancji było dotknięte nieważnością.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

[wr]